

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті розглядаються питання естетичного виховання молодших школярів засобами мистецтва; висвітлюються умови розвитку естетичного сприймання молодших школярів та шляхи залучення до художньої діяльності.

Ключові слова: естетичне виховання, розвиток, молодші школярі, мистецтво.

Постановка проблеми. Актуальними питаннями сьогодення є питання естетичного виховання і розвитку естетичної культури молодших школярів засобами мистецтва. Особистісна орієнтація сучасної освіти передбачає залучення молодших школярів до естетичного досвіду людства, до творчої діяльності, що є основою естетичного розвитку особистості. У зв'язку з цим важливого значення набуває осмислення конкретних питань естетичного виховання і естетичної діяльності та базових теоретичних засад формування естетичної культури особистості.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. У наш час проблема естетичного виховання, молодших школярів, формування їх естетичної культури одна з найважливіших завдань, що стоять перед школою. Вказана проблема розроблена достатньо повно в працях вітчизняних і зарубіжних педагогів і психологів. Серед них О. А. Абдулліна, Л. М. Ахмедзянова, А. П. Верхова, А. М. Зімічев, О. В. Купрін, А. Ф. Шевченко, А. Ф. Ліненко, Г. О. Нагорна, Л. С. Нечипоренко, В. А. Семиченко, Р. І. Хмелюк, О. С. Цокур). Досліджено своєрідність процесу формування естетичної особистості школяра в умовах загальноосвітньої школи (О. Л. Берак, Е. Е. Карпова, Н. В. Кічук, З. Н. Курлянд, Н. С. Мартинович, О. В. Саган, В. О. Сластьонін), естетичної культури (Л. В. Гарбузенко, С. Б. Гармаш, П. Ф. Кравчук, Г. І. Кутузова, С. Г. Мельничук, М. О. Пічкур). Проблема розвитку особистості, її творчих здібностей завжди була у полі зору вчених. Психологічні основи розвитку вивчали Д. Богоявленська, Л. Божович, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Д. Ельконін, Г. Костюк, О. Леонтєв, Н. Талізіна, С. Рубінштейн та ін., педагогічний аспект зазначеної проблеми досліджували Л. Аристова, В. Андреев, І. Лернер, В. Паламарчук, О. Савченко, М. Скаткин, Т. Шамова, Г. Щукін та ін. Дослідниками сформульовано основні умови розвитку творчих здібностей, виявлено специфіку впливу різних засобів естетичного виховання на розвиток творчих здібностей молодших школярів, визначено особливості прояву творчих здібностей молодших школярів у різних видах діяльності.

Не дивлячись на те, що багато дослідників вивчали проблему естетичного виховання, ми вважаємо, що дану проблему не вирішено до кінця і зробимо спробу дослідити, як процес естетичного виховання впливає на естетичний розвиток особистості молодшого школяра.

Мета статті. Дослідження шляхів естетичного виховання молодших школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будь-яка система пізнання, не побудована на фундаменті естетичного виховання на основі мистецтва з дитинства, приречена на занепад. У нинішніх умовах, а тим більше у майбутньому, саме творча, естетично багата особистість спроможна розв'язувати масштабні завдання, що забезпечують прогрес нації, народу, людства.

Формування естетичної культури людини (дитини) – один із найважливіших напрямів виховного процесу підростаючого покоління й охоплює тривалий період. Зрозуміло, що *естетична культура має насамперед соціальний характер* і її виховання залежить від сім'ї, в якій перебуває дитина, певного соціального середовища. Але особливу роль в цьому контексті відіграє загальноосвітній заклад. Більшість шкільних предметів, що вважаються провідними в нинішніх умовах, не можуть сприяти цілеспрямованому формуванню особистості. Справа полягає не стільки в сутності викладання цих дисциплін, скільки в спрямованості їх змісту. В цих галузях можливості гуманізації пов'язані нині лише із створенням сприятливих умов для навчання, а не з перебудовою змісту, що так і залишається позаособистісним. Тому в процесі переорієнтації школи на цілі виховання на перший план мають вийти саме ті предмети, які мають основний вплив на формування в учнів культури, зокрема естетичної. Насамперед це стосується предметів естетичного циклу: музики, літератури, образотворчого мистецтва, а також різних форм і методів позакласної та позашкільної виховної роботи засобами мистецтва, інтегрування їх у інші дисципліни, що вивчаються. Мистецтво – найважливіший засіб наближення дитини до загальнолюдських духовних цінностей через власний внутрішній досвід, емоційне переживання. Тому **естетичні дисципліни** за своєю суттю **спрямовані на формування внутрішнього світу дитини**, зокрема дітей молодшого шкільного віку, духовний світ яких вирізняється особисто високим рівнем емоційності, емоційним відгуком на впливи будь-якого характеру, зокрема естетичного. Один із складників **загальної культури особистості** і процес її формування різними засобами мистецтва – це естетична культура. Є багато визначень естетичної культури. Щоб глибше розкрити цю проблему звернемось до її загального підґрунтя – естетичного виховання як педумови формування естетичної вихованості людини (дитини), кінцевим результатом чого є естетична культура. [2, с. 95]

Естетичне виховання – один із напрямків всебічного і гармонійного розвитку особистості, науковий інтерес до якого на сучасному етапі значно зростає. Окрім цього, зазначимо, що особливістю естетичного виховання є те, що воно впливає не лише на розум, але й почуття людини.

Як засвідчує теоретико-методичний аналіз проблеми, що досліджується, розвиток естетичної культури школяра у всі періоди становлення педагогічної науки й практичного досвіду була актуальною. Це зосереджує увагу сучасного суспільства, педагогічної науки і практики,

оскільки естетична культура пронизує всі галузі суспільного виробництва та духовного розвитку особистості, яку покликаний сформувати загальноосвітній заклад на основі передбачених педагогічною наукою шляхів.

Естетична культура є центральним компонентом в системі розвитку загальної культури особистості й цивілізованого суспільства. Реалізація цієї проблеми актуалізується в умовах інтегрування України в європейський простір [1].

Процес естетичного переживання складний і багатогранний. Він перебуває в дуже тонких і своєрідних зв'язках із різноманітною діяльністю дитини, її поведінкою і моральними звичками, формуванням фізичного вигляду. Оцінюючи естетичне виховання як один із засобів всебічного розвитку, слід показати його зв'язки окремо з кожною стороною виховання. У педагогічній практиці ці зв'язки переплітаються, встановлюються одночасно. В естетичному вихованні істотне значення мають дві його сторони: розвиток сприймання і залучення дитини до практичної діяльності.

Естетичне сприймання ми розуміємо широко. Важливу роль відіграє сенсорне виховання, яке дає дітям можливість розрізнити барви, звуки, форми, конче потрібні для зображення явищ, предметів. особливої ваги набуває емоційна забарвленість сприймання прекрасного, без чого воно не може бути естетичним.

Зародження естетичного почуття спробуємо обґрунтувати такими міркуваннями. Побутові предмети мистецтва і явища природи переважно оцінюються з погляду їх фізичних якостей, які доступні на наочні для сприймання дитини і зберігаються в її пам'яті у формі наочних уявлень.

Естетичне почуття, що виникає під впливом дії людини, її ставлення до праці та побуту, до всього життя, наближається до більш високого поняття – до поняття «прекрасного» як вищого морального ідеалу.

Естетичне почуття завжди характеризується творчими прагненнями. Воно викликає бажання діяти. Якщо мета діяльності зрозуміла й посильна, якщо вона побудована на творчій активності дітей, а сама діяльність добре організована, проходить у цікавій формі і дає радість, то в цих умовах єдність морального і естетичного виступає особливо виразно.

Об'єкти естетичного ставлення можуть задовольняти потреби людини лише тоді, коли мають відповідні властивості, наприклад, колір, форму, розмір, структуру, функції тощо. Кожна з виділених ознак і властивостей має певне забарвлення і визначається у процесі сприймання людини як прекрасне чи потворне, піднесене чи низьке, досконале чи недосконале. Отже, природні та суспільні явища мають певні властивості, які по відношенню до людини можуть виявляти себе як естетична цінність [2].

Для учнів молодшого шкільного віку важливим є процес естетичного ставлення до дійсності у зв'язку з тим, що він сприяє розкриттю естетичної цінності об'єктів, предметів, явищ природного і соціального середовища. Природа, побут, праця, стосунки між людьми

мають бути зрозумілими учням не лише як вияви їх повсякденного життя, але й як естетичні цінності, здатні задовольняти потреби у спілкуванні зі світом прекрасного, витонченого, гармонійного та виразного.

У процесі естетичного ставлення учнів молодшого шкільного віку до дійсності найрізноманітніші її об'єкти і явища мають стати предметом особливої уваги, пізнання і творчості.

Відтак важливо підкреслити, що естетичний досвід учнів повинен бути спрямований на освоєння прекрасного, відкривати перед ними можливості повноцінного сприймання предметів і явищ дійсності, які, по-перше, є важливими для учнів, а по-друге, є посильними для сприймання й осмислення у молодшому шкільному віці. З цього постає завдання – сформувати такий естетичний досвід учнів, який би дозволяв у молодшому шкільному віці повноцінно освоювати об'єкти естетичного ставлення [1].

Зрозуміло, що процес формування естетичної культури займає важливе місце в умовах загальноосвітнього закладу й започатковує його початкова школа. Діти цієї вікової категорії найсприятливіші до краси в будь-якому її вираженні. А тому початкова школа є підґрунтям для сформованості в дитини, згодом зрілого громадянина суспільства як загальної її культури, так і естетичної. Особливу роль у цьому контексті відіграє естетична культура, оскільки відіграє інтегруючу роль в системі. Сприяють її розвитку різні види мистецтва.

Велику роль у розвитку прагнення до краси відіграє знання того, що робота буде публічно оцінюватися, що вона цікава для вчителів, батьків, знайомих. Дитина повинна бачити певну мету, заради якої вона працюватиме, віддаючи всі сили. Відомо, як старанно і наполегливо вчать учні пісні до свята, усвідомивши, що мами дуже зрадіють, сприйнявши ці пісні як подарунок.

У цілому естетичне виховання передбачає розвиток певних здібностей, а саме:

- здатність сприймати і відчувати прекрасне, гарне в природі, побуті, суспільних відносинах, у творах мистецтва. Ця здатність проявляється в емоційному реагуванні на все прекрасне, гарне, доступне сприйманню учня, в особливій зацікавленості прекрасним та його проявами в яскравих кольорах, звуках, формах та їх поєднаннях;

- здатність перетворювати, вносити найпростіші елементи красивого в життя та побут, виразно використовувати малюнки, ліплення, здатність знаходити способи зображення в малюнку і ліпленні;

- здатність до творчості в художній діяльності, в сюжетних іграх, у побуті. Мова йде про творчу уяву під час сюжетних ігор художнього типу, творчу ініціативу при внесенні красивого в побут, пошуки засобів виразності в малюнках;

- здатність оцінювати красиве в оточенні. Полягає вона в умінні правильно розрізнити зміст, загальний характер і найяскравіші виражальні та образотворчі засоби творів живопису; в умінні оцінювати, як діти виконують малюнки, виділяти гарні предмети в побуті, красиве – у явищах природи [3].

Отже, в основі естетичного виховання, як бачимо, лежить розвиток емоційної чутливості до прекрасного і негативного ставлення до потворного. Одне з головних завдань мистецтва як засобу естетичного виховання – стимулювання творчих здібностей, ініціативи, самостійності. Особливість педагогіки мистецтва полягає в тому, що творчості навчити не можна. Можна лише створити умови для пробудження, активізації в учнів творчих імпульсів, для пізнання радості творення. Чим раніше розпочати таку роботу з дітьми, тим більше шансів, що творчі можливості учнів не згаснуть, а розвинуться, щоб виявитися згодом у всіх сферах діяльності.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, в нашій роботі, на основі аналізу педагогічної літератури, ми познайомилися з поняттями естетичного виховання та естетичного розвитку молодших школярів. Естетичне виховання в школі починається з молодших класів в процесі вивчення мови, доступних літературних творів, а також на уроках співу, малювання і природознавства. Основний напрям цієї роботи зводиться до практичного ознайомлення дітей з різними видами мистецтва, привчання до їх естетичного сприйняття і простих естетичних думок. Формування естетичних уявлень, понять і смаків учнів молодшого шкільного віку, досить складне педагогічне завдання. Дуже важливо в молодших класах збагатити учнів уявленнями про художні засоби передачі настрою людини, які використовуються в літературі, музиці і образотворчому мистецтві.

У молодших школярів важливо пробудити: здатність оцінити естетичні риси окремого явища або його елементів; смак до оцінки естетичних властивостей даної науки, самого процесу пізнання, учбово-трудова та інших видів діяльності, пов'язаних з природною дійсністю. Треба прагнути до розвитку уявлення про цілісну естетичну картину світу, до естетичних оцінок власної діяльності і відношення до природи.

Список використаних джерел:

1. Естетичний досвід вчителя : теорія і практика : монографія / Н. І. Бутенко, І. А. Зязюн, М. П. Лещенко та ін. ; наук. ред. В. Г. Бутенко ; АПН України, Український НДІ естетич. освіти, Рівненський екон.-гуманіт. ін-т. – Херсон, 1997. – 214 с.
2. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : навч. посіб. / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна кн. – Богдан, 2005. – 360 с.
3. Шевченко Г. П. Эстетическое воспитание в школе: Учебн.-метод. пособие. – К.: Рад. шк., 1985. – С. 135-142.
4. Шляхи формування естетичного досвіду молодших школярів : навчальна програма зі спецсеминару / Укл. Н. Пахальчук. – Вінниця : ВДПУ, 2008. – 54 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Estetychnyi dosvid vchytelia : teoriia i praktyka : [Aesthetic experience of the teacher : theory and practice : monograph] monohrafiia / N. I. Butenko, I. A. Ziazun, M. P. Leshchenko ta in. ; nauk. red. V. H. Butenko ; APN Ukrainy, Ukrainyskyi NDI estetych. osvity, Rivnenskyi ekon.-humanit. in-t. – Kherson, 1997. – 214 s. (in Ukrainian)

2. Rudnytska O. P. Pedagogika : zahalna ta mystetska : [Pedagogy: general and art] navch. posib. / O. P. Rudnytska. – Ternopil : Navchalna kn. – Bohdan, 2005. – 360 s. (in Ukrainian)
3. Shevchenko H. P. Estetycheskoe vospitanye v shkole: [Aesthetic education in school] Uchebn.-metod. posobie. – K.: Rad. shk., 1985. – S. 135-142. (in Russian)
4. Shliakhy formuvannya estetychnoho dosvidu molodshykh shkoliariv : navchalna prohrama zi spetsseminaru [The ways of formation of aesthetic experience of primary schoolchildren: curriculum special seminar] / Ukl. N. Pakhalchuk. – Vinnytsia : VDP, 2008. – 54 s. (in Ukrainian)

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы эстетического воспитания младших школьников средствами искусства, раскрываются условия эстетического восприятия младших школьников и пути их приобщения к художественной деятельности.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, младшие школьники, искусство.

Abstract. The article deals with the problem of aesthetic education of junior schoolchildren by means of art; the conditions for the development of aesthetic perception of primary school children and ways to join for artistic activity are highlighted. It is established that aesthetic education involves the development of the ability to perceive and feel beautiful in nature, everyday life, social relations, works of art. This ability manifests itself in an emotional response to all the wonderful, beautiful, affordable perception of the pupil's special interest and its wonderful manifestations in vivid colors, sounds, shapes and their combinations. Aesthetic education promotes the ability to transform, to make the simplest elements of beauty in everyday life, the expressive use pictures, modeling, the ability to find image techniques in drawing and modeling; creativity in art activities, in role-games. It refers to the creative imagination while playing role-games, the creative initiative in making beautiful in life, the search of expressiveness in the drawings. The ability to appreciate the beautiful in environment is the ability to discern the contents, general character and the most striking expressive and figurative means paintings correctly .

Keywords: aesthetic education, development, junior schoolchildren, art.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2016

П. В. Пироженко

ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК СКЛАДОВА РЕФОРМИ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В КНР

Анотація. У статті аналізуються тенденції реформування шкільної освіти в Китаї у кінці ХХ – на початку ХХІ століття. Висвітлюються напрями розбудови сучасної системи освіти, розкривається сутність